

Науковий підхід та практичний досвід доводить, що створення ефективної системи спільної роботи сім'ї та школи, використання інноваційних форм і методів роботи, запровадження психолого-педагогічної діагностики сприяє передусім розвитку особистості дитини, формуванню в неї громадянськості та патріотизму, вмінню жити в гармонії з природою, громадою, родиною, самою собою.

Інна Литвин,
аспірантка,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА-ФАСИЛІТАТОРА З УЧНЯМИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА

У тезах подано аналіз сутності умінь фасилітації у працях відомих сучасних педагогів гуманістичної школи. Запропоновано зміст соціально-профілактичної роботи щодо попередження насилля над дітьми.

Inna Lytvyn

WORK OF A SOCIAL EDUCATOR WITH STUDENTS ON THE PREVENTION OF VIOLENCE

The article provides the analysis of facilitation skills in the works of famous modern humanistic school pedagogues. Contents of social and preventive work with regard to violence are developed.

Проблема насильства над дітьми залишається актуальною, незважаючи на те, що на законодавчому рівні будь-які прояви насильства стосовно дитини, зокрема фізичні покарання, заборонені. Насильство може чинитися як дорослими щодо дітей, так і самими дітьми стосовно одне одного. Законодавство України щороку поповнюється законами, які покликані захищати дітей від насильства та попереджувати його прояви в родині, у навчальних закладах, на вулицях міст та сіл. Та ефективно їх виконання можливе лише за умови спільної міжвідомчої діяльності.

У сучасній педагогіці поняття фасилітації широко використовується в аспекті міжособистісної взаємодії в педагогічному процесі. Головними якостями, якими повинен бути наділений соціальний педагог-фасилітатор – це щирість і відкритість, які означають, що він повинен досконало знати свої власні почуття настільки добре, наскільки можливо, і не фальшивити, адже дитина є чутливою і все відчуває серцем. Важливою характеристикою умінь фасилітації є відвертість, тобто бажання виражати на словах і на справі, свої почуття й ставлення до дитини.

Визначення сутності умінь фасилітації базується на аналізі цієї проблеми у працях відомих сучасних педагогів гуманістичної школи:

- фасилітативні уміння полягають не у формуванні дитини, а у допомозі їй стати самою собою (В. Зінченко, С. Моргунов);
- взаємодія «соціальний педагог – фасилітатор та дитина» забезпечує внутрішні умови (установки, потреби, здібності) з метою розвитку та саморозвитку дитини й дорослого (О. Гозман);
- «допомога» соціального педагога спрямована не лише до розуму й пам'яті дитини, але й до цілісності; вони допомагають їй виробити власний спосіб буття в культурі, зокрема, у навчанні (С. Гусинський);
- у процесі фасилітативної діяльності здійснюється спільний особистісний розвиток як соціального педагога, так і учня, а також і їх спільний особистісний розвиток (А. Орлов);
- фасилітативне спілкування – це взаємодія, яка будується «від дитини», від її індивідуального досвіду, цінностей, мотивації, потреб, смаків, здібностей, моральних принципів; це прийняття дитини такою, якою вона є, і сходження разом із нею до загальнолюдських цінностей, до культури (Л. Куликова).

Соціальний педагог-фасилітатор виконує роль соціального регулятора у вирішенні життєвих проблем дитини в сім'ї і школі. Відповідно до посадових обов'язків він здійснює профілактичну роботу, яка спрямована на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей та молоді, виявляє будь-які негативні впливи на життя і здоров'я учнів і запобігає цьому впливу.

Соціально-профілактична робота соціального педагога-фасилітатора щодо насилля над дітьми включає: *первинну* (як загальну просвіту всіх учасників навчально-виховного процесу щодо цього явища); *вторинну* (коли зафіксовано чи спостерігається жорстоке поводження з дітьми, членами родини, домашніми тваринами). Це цілеспрямована робота з окремими групами дорослих й дітей з метою зміни поводження з дітьми, формування гуманного ставлення дорослих до дітей, життєвих умінь і навичок у дорослих і дітей, роз'яснення сутності і відповідальності за насильство над дітьми); *третинну* (з тими, хто постраждав від жорстокого поводження, з метою навчання самозахисту; з тими, хто здійснює насилля, як соціальне навчання і контроль, що є умовою збереження сім'ї, збереження батьківських прав тощо).

Особливу увагу соціальний педагог-фасилітатор приділяє соціально-практичній роботі з дітьми, змістом якої є: права дітей у сім'ї, як захиститися від насильства; що робити у кризовій ситуації; до кого і як звертатися.

Формами соціально-профілактичної роботи з дітьми щодо протидії жорстокому поводженню з ними у загальноосвітніх установах є: ігри, аматорські театри, міні-лекції, перегляд відеофільмів, бесіди, розповіді, вікторини і конкурси (про права дітей).

Зміст роботи щодо попередження насильницької поведінки над дітьми передбачає: формування толерантності в сім'ї та школі; просвіта щодо прав дітей, суб'єктів їх захисту та зміцнення; формування умінь протистояти насильству і жорстокому поводженню; формування життєвих умінь і навичок ненасильницької поведінки; організація предметного дозвілля та безпечного відпочинку дітей; створення необхідних умов для самовиявлення лідерів, формування позитивних якостей особистості; виховання гуманних взаємостосунків у дитячому колективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жижикина И. Психологические особенности педагогической фасилитации / И. Жижикина, Э. Зеер // Образование и наука. – 1999. – № 2 (2).
2. Роджерс К. Межличностные отношения в фасилитации учения [Электронный ресурс] / К. Роджерс. – Режим доступа : <http://altruism.ru/sengine.cgi/5/7/8/2/4>.

Олена Луценко,
канд. філос. н., доцент,
Сумський державний
педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ХЛОПЦІВ-ПІДЛІТКІВ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

У статті розглядається питання соціально-педагогічної профілактики девіантної поведінки хлопців-підлітків. Доводиться, що у процесі соціалізації гендерні стереотипи стають фактором формування конфліктної та девіантної поведінки неповнолітніх. Поведінка, що відхиляється, виступає як додатковий канал засвоєння чоловічої статевої ролі, оскільки можливості, що надає соціум, є невеликими. З метою подальшого вдосконалення профілактичної та корекційної роботи з агресивними підлітками, пропонується перегляд змістовних характеристик цього процесу. В якості необхідної складової наголошується на гендерному вихованні та гендерній просвіті підлітків, необхідності викоринення гендерних стереотипів.

Olena Lutsenko

SOCIAL AND EDUCATIONAL PREVENTION OF TEENAGE BOYS' DEVIANANT BEHAVIOUR THROUGH GENDER PERSPECTIVE

The article examines the social and pedagogic preventing measures of deviant behaviour of teenagers. The author points out that gender stereotypes can be a factor of the development of conflicts and deviant behaviour of the children in the process of their socialization. The entry defines a deviant behaviour as an additional channel of acquiring and learning "male role". The author comes to the conclusion that it is necessary to review the characteristics of socialization process to further improve the preventing measures and correctional work with aggressive teenagers. The special attention is paid to gender education of teenagers as a necessary component of elimination of gender stereotypes in all spheres of their activity.

Врахування гендерного фактору при аналізі людської агресивності та виявлення особливостей мотивації насильницьких дій, скоєних хлопцями-підлітками, спонукає до подальшого вдосконалення профілактичної та корекційної роботи з агресивними підлітками.

Сучасні особливості гендерної соціалізації підлітка знаходяться ще у стадії розробки психологами та педагогами. Існуючі дослідження, однак, дозволяють стверджувати про *специфічні труднощі у процесі засвоєння гендерної ролі хлопчиком-підлітком*. Зокрема, про це переконливо свідчать напрацювання В. Абраменкової, Т. Говорун, О. Кікінежді, І. Кона, В. Кравця, В. Оржеховської, Т. Титаренко та інших вчених. Думку про існування специфічних труднощів у процесі засвоєння гендерної ролі хлопчиком-підлітком підтверджують положення К. Штайнер, висловлені нею у своїй книзі «Сценарії життя людей. Школа Еріка Берна». Вчена підкреслює, що в процесі гендерної соціалізації відбувається певна деформація розвитку особистості, оскільки деякі сторони особистості (які відповідають гендерним стереотипам) схвалюються і посилюються, а інші (що таким стереотипам суперечать) – навпаки [8, с. 134].